

inde mouerentur, sed animum reciperent, nec timerent vllum periculum. Ita sane animo composito mitius actum fuit de corpore. Quod vero gonorrhœam quidam pro bono habent, si saltem tolerabilis sit, id minus concesserim. Ponam bonam esse, vt causam, quatenus natura hunc exitum affectat, & educto ichore seroso præseruatur reliquum corpus a morbis; non bona est vt signum, vnde facile corpus degenerat in malum habitum. Dictis vero præsiidiis, non omissis vniuersalibus, malum certo cedit, modo non nimis inueteratum sit. Neutro pacto assequimur finem vnguentis vel oleis, licet promiscue a practi- cis præscribantur. Tantæ molis est segregare bona a malis in materia medica quoque.

LIB. II. SECT. II. CAP. XIX.

De izaia.

DE ISCHÆMIS seu sanguinem sistentibus dicturis ipsius sanguinis occurrit necessaria consideratio. *Supponemus enim breuibus de motu hoc ad extra:*

(1.) Sanguinem torulis & alueis suis non contentum exitum affectare impropportionatum & onerosum. Videmus id toto die in plethoricis, quod hæmorrhagiam narium, menses immodicos, hæmoptysin ipsam quandoque patiantur. Imo vel ex hoc discere possunt *αποφθασι*, profunda natura ipsa onerosum sanguinem, adeoque abundare posse eundem. Cum abundat, exundat non raro, licet & alia mala det, non tam patientibus hisce viis.

(2.) Onerosum & impropportionatum reddi sanguinem a nimia rarefactione, motu intestino maiori, salibus alcalinis, biliosis inducta. Omne humidum calore diditur, & elasticum, expansiuum redditur. Hoc vt in statu naturali ita comparatum est, ne fiat profusio, sed venæ ipsæ & pori expandi possint; sic in præternaturali vel non-naturali quoque inde fit exundatio.

Et

Et vel culinario exemplo notum est, calore maiori ollæ limites exuperare aquam simplicem, magis vero salitam, vt quando pisces elixantur; maxime omnium pinguis, oleosa, sulphurea, vt in elixatione olei lini pro vernice parando, in parandis emplastris, in præparatione balsami Aris ad oculum patet, quatenus viscedo Ais hoc pacto in infinitas bullulas exspumescit. Hæc duplex mechanica illustrat egregie ebullitionem sanguinis & efferationem maiorem, vnde porro ponemus.

(3.) Sanguinem imprimis exspumescere magis tum salsum, tum biliosum. Salfedinis exemplum occurrit toto die in scorbuticis, in catarhis, tussi ipsa, quæ frequenter hæmorrhagiam, narium habet coniunctam, sputo cruento, vbi & sensibus occurrit salfedo ticillans, in mensibus immodicis, vbi erodens acrimonia satis se manifestat sæpe in ipsis genitalibus, in dorso quoque ipso. Biliosæ rarefactionis exempla visuntur in febribus tum primariis, tum comitatis. Frequentissime in febribus sunt hæmorrhagiæ etiam in non plethoricis, quatenus sanguis & ipse biliosus tum magis exspumescit, intenso illo calore, & sal volatile peregrinum iunctum rarefactionem præstans maxime concurrit. Sic & in variolis, morbilis aliisque idem solenniter occurrit, imo cum leuamine, quatenus parte spumosa oleosa recrementitia tunc dempta, reliqua massa artheo redditur magis obsequens, & subiugabilis.

(4.) Adeoque hæmorrhagiam causari modo serum magis, modo sanguinem. Serum enim salfedinis, sanguis biliosus sulphuris vehiculum est magis. Vtut ergo vtraque sint coniuncta, & ad sensum vnita in corpore, id tamen non obstat, quin modo serum, modo sanguinem peccare magis dicamus, quod vnumquodque recipiat ad receptiuitatis suæ modulum, vnde quoque id patet ex effectu, quatenus natura ipsa seorsim serum, licet non æque sanguinem separet. Sanguis sane non excideret sæpe, nisi sero acriori & fluxiliori obsecundaret & ipse, nisi fibræ laxiores cohærent eiusdem culpa; sæpe etiam, si ipse temperaret magis partes oleosas biliosasque, vnde frenum bilis audit.

Rrr

5.) San.

(5.) Sanguinem rarefacere magis alcali, obtundere acidum; ferum vero ab utroque reddi acius. In statu febrili & bilioso prius occurrit, in statu extra febrim magis alterum. Hinc non tam tenuis sanguis exstillat, quam spissus quoque cinnabarinum florido colore, qualis etiam a V. S. emissus visitur. Hinc scorbuto calido affecti magis etiam hæmorrhagiis tentantur, quam frigido vexati. Ast acidum in subdominio, vel seroso statu etiam in prædominio existens hæmorrhagias causari potest quoque, licet magis inferioribus locis quam superioribus, utero, inquam, hæmorrhoidibusque, tanquam fixius sal, ut alcalicum magis est volatile. Protrahit tamen hic status magis hæmorrhagiam, quam excitat, exemplo mensium immodicorum.

(6.) Quæcunque ab extra exspumescentiam hanc feri & sanguinis promouent, hæmorrhagias parere. Id quod patet exemplo motus, potus vini, aromatum usus, aeris calidi, æstiuus, iræ, mensium suppressorum &c. unde facile vi contrariorum patere potest, quæ hæmorrhagias sedent.

(7.) Sanguinem extra ferri sæpe non tam exspumescentia inducta, quam coactum. Duplicia huius rei occurrunt exempla, partim frequentiora, partim rariora. Frequens est hæmorrhagia, generali acceptione aliis quoque fluxibus sanguinis omnibus competens, in hydropicis, vel hypochondriacis quoque, ob communionem particularem & lateralem constanter e dextra vel sinistra nare stillans, prout hæpar vel lien affectus magis fuerit. Frequens in aliis quoque, ut mensibus immodicis, hæmorrhoidibus itidem ab obstructione vasorum mesentericorum oriunda; frequens in gibbosis, non crescentibus, uti par erat, unde cum non detur sufficiens spatium, sed inter ventientia vasa & vectum humorem improportio, coactus alibi affectat exitum, idque locis patulis & porosis per se, vel aduetis quoque effluxioni per naturam.

Rarior est hæmorrhagia coactiua vniuersalis, cuius duo nouimus exempla. Coactiuam voco, non tam ob rarefactionem, quo sensu etiam talis in febribus ad mortem usque producta occurrit non raro, frustra adhibitis remediis quibusuis

uis

vis, superueniente tandem sudore & frigore extremorum, falua ratione, & tandem ineuitabili morte; quam, vbi sanguis contineri spatiis suis, seu corpore, & poris & vasis nescius vi quadam expellitur, seu ipse diffluit & effluit, quasi expulsus. Vniuersalem vero, quod per nares, per aluum, per vrinam, id eueniat, imo etiam aliquando per aures & oculos ipsos. Mortuus sic est ante 7. vel 8. circiter annos chiliarcha imperialis, quod ex relationibus publicis tunc innotuit. Mortuus eodem morbi genere nobis adstantibus vir primarius, quod alibi describimus.

(8.) Læso quocunque grauius vase, nisi restinguatur, omnem sanguinem effluere posse. Est enim quoad hæc cum primis *ἑρπύσια μία*, vnus confluxus, continua cordis pulsatione, inducta, neque quoad huncce perfectum hiatum effluens sanguis obicem sibi ipsi ponere potest, vti sponte & motu proprio exitum affectans per vterum, nares.

Hinc facile æstimare erit, quænam sint *ἰσχαιμα*, nempe:
 1. Quæcunque sanguinis copiam, *δυνασµὸν*, acrimoniam, tenuitatem ac impetum refranant, sunt *ἰσχαιμα*. Copiam tollunt optime V. S. & huius vicaria præsidia alia. Certum nempe & hoc est in praxi, symptoma hoc, nisi sanguine litemus, tolli feliciter non posse; Frustra vtimur astringentibus in hæmorrhagiis fortioribus narium, repetitis illis, frustra in sputo & vomitu cruento, mensibus immodicis quoque & similibus citra V. S. quod toto die nos docuit praxis, hac vero adhibita felicissime, depleto statim oneroso illo superfluo, per vnã V. S. reuulsoriam.

δυνασµὸν cum rarefactione coniunctum tollunt, quæ sulphur obtundunt & sal volatile figunt ac inuertunt, nominatim *acida*, & *aquea*. Notabile est assertum, *acida* coagulare sanguinem, puta feruesfactum ac ebullientem nimis, quem, coercent duplici illo modo eximio, siue sint *acida* diffusa, seu concentrata, siue *Ἐλικά*, seu *Ἄσα*, aliaque. Hinc commendant autores *Ἐλί* in sputo cruento ipso, quod cum grano salis
 Rrr 2 acci-

accipiendum, quando scilicet vitio lienis & M. S. symptoma illud magis contingit, habere aliquando locum potest, alias non item, si vitio pulmonis determinato magis eueniat. Hinc in hæmorrhagiis, vitio hepatis calidioris imprimis ortis, Ra viol. cum ~ Oli feliciter sumus vsi. Præstat enim eo casu diffundere eundem, satis actiuum, quam concentrato eodem, ventriculum & corpus lædere. Sic eundem in finem faciunt, cum primis in febribus, iulepi diluentes & temperantes; modo aciduli sint, non dulces nimis, dulcia enim in hæmorrhagiis quibuscunque minus locum inueniunt, sed, quod ipsa quoque per mechanicam in spumam & bullulas facile rarefiant, nocent potius. Sic etiam aquea insigniter proficiunt, decoctum hord. cum succ. citr. potiones, emulsiones, aliaque huius com-
matis.

Acrimoniam temperant, tum eadem ista, quæ diximus iam, tum *terrea* quoque, constrictiua, lentore & mucilage, blanda inuiscentia & obtundentia, ex simplicibus corallia, lap. hæmat. sangu. dracon. &c. ex compositis pulu. stypt. croc. & astr. tum Osa quoque ipsa, modo laxitas fibrarum non obstat, eximie proficua.

Tenuitatem & fluxilitatem cohibent *incompressantia* & *adstringentia*, nominatim Kalap. hæmat. antiphthis. corall. & astr. rad. alth. & iam dictus pulu. stypticus polychrestus. Non minus enim tenuitatem ac impetum, ipsamque acrimoniam respicit tum hic, tum opiata, variis formis exhibita, seu sola, seu stypticis maritata. Virgo generosissima a vitio diætæ patitur diarrhœam, cum abscessus reatu, egerit feces plurimas & cruentas & foetidas: data Ra & astr. cum corall. dato item per vices puluere styptico anodyno felicissime conualuit. Rusticus cacochymicus a motu fortiori sentit hæmorrhagiam narium insignissimam per 4. 6. horas, nulla data interruptione quasi. Noctu petit auxilium, dantur interius eadem medicamenta, feliciter restituitur. Fœmina mensium immoderationem percipit non vna vice. Simul ac dosin vnã alteramque de puluere styptico cum anod. assumit, fluxus cessat. Hæmopticus petit auxilium, propinatur puluis

pulis stypticus, ad supra dictum modum, præter alia, paroxy-
smus statim retunditur. Verbo, probatissima sunt hæc ipsa re-
media, innumeris exemplis confirmata, & nunquam non cum
succesſu vſurpata. Quæcunque ſcilicet lixiuioſum alcalinum
rarefactum nimis ſanguinem concentrant, congelant, mitigant
& figunt, dictam indicationem omnibus modis obſoluunt.

Refrænant vero dictum impetum tum interna, calori ſimul
debita, qui ſingulis illis motus ſpeciebus velificatur; tum ex-
terna eidem fini inſeruentia.

Refrænant ligaturæ mediocres, ſanguinis impetuoſum par-
tim remorantes, partim dolorifico ſenſu eundem in vias com-
munes ex propriis quaſi diuertentes; item cucurbitula ſicca in
nucha, quatenus & eadem motum ſeri fluxilioris impedit, &
dolore inducto ſimul archeum diuertit. Vbi enim dolor, ibi
ſanguis affluit, quo factò non poteſt non idem alibi exundans
reuelli & aliorum deſlecti.

Refrænant actu & potentia frigida non vna, oxycratum,
fronti, collo, temporibus, nuchæ, ſcroto adhibitum; aqua fri-
gidiffima, nix ipſa quoque. Quæcunque nempe loca ſanguinis
alterationi & refrigerio magis inſeruiunt, apta nata potiſſimum
ſunt, quibus *legasua* adhibeantur, quæ inter & vertex eſt. Vtut
ergo ſint, qui fruſtra bregmati applicari eadem contendunt,
quod non exinde ad nares deoluatur ſanguis; attamen ea
applicatio ſecundum ductum vaſorum inſtituitur, & actuali fri-
giditate actiua ſatis eſt & alterans. Imo nec offium vallum
obſtat, ſiquidem refrigerans illa viſ ſatis ad interiora vſque
euibrat ſuum effectum. Methodum hanc curandi inculcat
ipſe *Hippocrates 7. apbor. 37.* vbi de vomitu cruento loquitur
quidem, aſt ſimilium eadem eſt ratio. Curatio, inquit, refri-
gerandi & adſtringendi vim habentibus perficitur. Refrige-
rantia magis debentur viis communibus, poris, ob calorem ra-
refacientem largius ſanguinem inuitantibus, tum propriis quoque
ſeu vaſis quatenus in medio curſu quaſi ſuo eundem ad mo-
derationis *leges* ſufflaminant sæpe. Hinc & elogio *5. apbor. 23.*
frigido in his vtendum, vnde fluit, aut fluxurus eſt ſanguis,

Rrr 3

non

non quidem eodem loci, sed circa ea loca, vnde influit; habito nempe respectu ad cor, tanquam fontem sanguinis.

Quod si accedat compressio, tanto presentius frigida hæc iuuant. Exemplo sit imperialis, prius aqua frigida alteratus fronti adalligatus, quo pacto tum infantibus, tum aliis etiam adultis feliciter succurrimus.

Refrænant & concentrant omnia actualia frigida. Cum enim motus hic sanguinis sit ad extra, adeoque idem qui caloribus a centro ad circumferentiam, nec sine calore, saltim naturali, & vasorum eueniat; cum corpus infinitis spiraculis polleat, ab ambitu maxime alterabile, frigus vero concentret aerem & poros magis patulos; inde motus contrarius inducitur, a circumferentia versus centrum, ab extra intro, & alteratur quoque feruidior sanguinis spuma. Pertinet huc & terror ipse, siue aliis modis incutiatur, seu per asperisionem aquæ frigidæ, in nucham vel faciem ex improviso factam, vt tanto presentius alteret.

Refrænant alia per contactum frigidum, & potentia adstringendi, vel etiam quædam discutiendi, applicata. Cum enim ad obiecta non vno modo se habeat calor noster, sed ex illis effluvia partim ferantur, partim calore hoc nostro excitentur, merito quoque ab his appensis, in manu detentis, vel alibi corpori extus applicatis, leuamen quoddam sperandum. Quorsum imprimis pertinet summa subtilitas effluuiorum, quæ in odoratis quidem actu ob copiam admirari, non mensurare possumus, in aliis vero dari, etiam pigris visis, non negandum est. Hinc quæcunque effluuiis austeris, adstringentibus, terreis, remorantibus archeum vniuersalem afficiunt, & quasi afflant, sunt ischæma. Vniuersalem inquam, nam de particulari partium effluentium sanguinem post dicetur. Sic vstitutissimum est eo casu adhibere lapidem hæmatitem, in vtraque manu, vel sub axilla. Est hic de natura martiali, imo martis purior minera, vnde hoc pacto duplici modo succurrit, frigore actuali primum, in duris metallicis corporibus profundiori & quasi domestico; deinde effluuiis austeris alterantibus sanguinem. Par ratio

ratio est iaspidis. Sic fluxum sanguinis menstrui (quod & de aliis valet) restrinxit *Langius* retentione peræ seu bursæ pastoris in vna, & iaspidis in altera manu. *l. 3. ep. 2. p. 941.* Idem adnotauimus de centinodio in fœmina nimias hæmorrhoides patiente, ordinarie & cum successu semper adhibito. Sic & bufo exsiccat sub axillis detentus certo experimento sedat hæmorrhagias narium alias, tum ob similia effluuia, est enim animal frigidum & terreum, tum quoque quod archeus inde abhorrescentiam quandam contrahat, vnde intro humores magis vocat, & consequenter hæmorrhagia cessare cogitur. Sic Olum Cyprium in manu detentum idem præstat. Sic in aulis quibusdam vel gynæceis vsitatum est ad menses sistendos, vt ouum ad duritiem coctum sub axillis detineatur. Et quæ alia hunc in finem hinc & inde solent commendari. Radix nigellastri eadem ex ratione prodest, nisi dicamus eandem sub lingua positam diuertendo quoque & discutiendo agere ob motum.

Cumque de effluuis dixerimus horum, operæ pretium est de iis quædam adhuc addere huc facientia & quidem de pulvere sympathetico, qui hæmorrhagias narium & vulnerum inter alia feliciter quoque sedat. Inuentor huius celebratur a *Digbeo or. de pulu. sympath. p. 21.* Carmelita monachus, qui hoc arcantum ex oriente adduxerit, a quo hic modum secretum didicit. Paratur nempe vel ex quouis Olo, extemplo adhibito & puluerisato, vel soluto pro re nata, nam idem præstitisse adseuerat *Digbeus*, vel quod receptius est, R. Oluum cyprium, vel nostras quoque, calcinatur calcinatione aerea, expositum solis radiis mense Iulio vel Augusto, donec in puluerem album fatiscat, exuto virore vel cœruleo colore suo, addito pro lubitu, quod nonnullis placet, gummi tragacanthæ pulueris ad partem subdecuplam, seu ad 3x. 3j. imo quidam ana id faciunt.

Experimentum pro hæmorrhagia sistenda, quantum ad nostrum scopum hic facit, illud est, si nempe via sicca stillet sanguis exiens super puluerem illum sympatheticum, vt alter
via

via humida, si linteamen cruore madidum & exiccatum intingatur solutioni huic Oli ; exempla videantur apud *Digh. l. c.* Studiosus medicinæ hæmorrhagia narium frequenter corripit foliis familiaritate huius pulueris se curabat subinde. Gestabat illum secum, vel ad manus habebat, stillato in puluerem sanguine cessabat. Vbi fumus eodem cum successu in dysenteria, inspergendo eundem, quod & de ☉ valet, fecibus cruentis. Non semper tamen eundem expectationem satiare recte asserit *Boyleus Tentam. Phys. p. 120.* vbi proprium experimentum adducit, non compefcuisse hæmorrhagiam narium in se, licet in aliis contrarium viderit. Describit & memorat eundem *Beueronic. quæst. epistol. p. 241.* Edidit & de eo librum *Nicolaus Papinius Parisiis*, quem citat *Ol. Worm.* & descriptionem ponit *mus. c. 10. p. 25.* Meminit etiam huius, & *Dighzium*, qui eum e Barbaria attulerit primus, eiusque hypothefin de modo agendi celebrat *Borell. app. ad c. 3. obs. 46. p. 276.* Optime etiam de eodem agit *Helm. l. Butler inser. p. 470.* & *l. recepta iniecta. p. 456.*

Mirum itaque id torfit ingenia, quomodo puluis hic eminus sanet, citra applicationem immediatam. Quidam id vt supersticiosum reiecere; quod vt Theologus quidam probaret, apud *Helmontium*, facta protestatione expressa adhibuit idem, viditque nihilominus vulnus solito citius sanatum, cruorem quoque statim sedatum. *Dighæus* putat, beneficio lucis (aerea calcinatione magis irradiatæ & impressæ) atomos Oli & cruoris coniunctorum expandi in aere, inde vero attrahere easdem vulnera, vnde statim dolor mitigetur, & spiritibus balsamicis Oli sanatio fiat. *p. m. 119.* Affinis huic hypothefi *Helmontiana* est, principium actionis sympathicæ esse facultatem influentis affinem, agentem per irradiationem in obiectum sibi appropriatum. Tacemus quæ integris libris pluribus, a *Struvsio* collectis, de cura sympathetica fuerint tradita & congesta.

Nos vt dicamus quid sentiendum nobis videatur, supponemus

nemus (1.) OŒlum austeritate ſtyptica & terrea pollere præ aliis omnibus, vel ſaltim eſſe inter eadem præcipuum.

(2.) Exerere eandem contactu immediato; nil magis eſſe falinorum claſſe vulnera & vlcera condit & quaſi baſamatur, quam OŒlum, inprimis album.

(3.) OŒlum præ omnibus aliis ſui generis eſſe transpirabile & diffuſiuum effluuiorum, quod in alumine impedit ſpumosa viſciditas & velut gluten, vnde & igni magis reſiſtit. Hinc & aerem prompte ſubire patitur, prompte calcinatur in puluerem. Imo præparatum hoc modo poros exhibere laxiores ad effluua.

(4.) Calorem & humorem effluua OŒli magis citare & diſfundere; calor quidem diſfundendo humidum & poros dilatando, humor vero ſoluendo id præſtat.

Hinc cum cruore actu calente mixto effluua ab humido & calido promota magis exeunt, & ad locum affectum facile perueniunt. Irradiatione leniori & blanda ergo ſanguinem, ſeroſum concentrant eadem effluua OŒli austeriuscula, vt fortiori ſternutationem cient; eademque cum ſero ſanguinis communicata & per ſolutionem emanatione ſua ad locum affectum facile perueniunt. Imo & aerem alterant, qui, cum corruptor ſit vulnerum, his effluuiis alteratus amicus iisdem magis euadit. Vnde immediatio virtutis huius agentis cum patiente perſpici poteſt. Nec opus eſt, vt ſymboliſmum ſeu magnetiſmum cruoris emiſſi & corruptionem ſubeuntis cum ſanguine viuido reliquo ſtatueamus.

Quod vero non ſemper idem eueniat æque feliciter, id improportioni agentis & patientis debetur. Si enim impetus exituri ſanguinis ſit fortior, ſi vulnus grauius, minus etiam effluua hæc poſſunt ſufficere. Sufficit, concurrere & hæc effluua & agere intra ſphæram actiuitatis ſuæ, quod poſſunt & debent.

Refrænant fluxilitatem hanc & impetum exituri ſanguinis ſgentia, opiata, inſigni quoque argumento, quomodo hæc agant.

Sff

Si

Si enim in priori hoc casu dicto verum est, sanguinem affectare exitum motu proprio, salino-sulphureo *ὀργανω*, quiete & passivè se habentibus fibris & partibus omnibus solidis, citra ullum dolorem, ullam coactiuam quoad vasa ipsa continentia emissionem, sequitur necessario, opiata agere in partes ipsas fluidas, sistendo h. l. acrimoniam, incrassando & motum spiritibus pacatiorem imperando. Faciunt opiata hoc tam sibi relicta, quam cum astringentibus & ipsis serum incrassantibus ac moderantibus remixta, ut iam diximus. Imo notauimus post opiatorum & adstringentium usum e vena secta sanguinem hinc minus fluxisse.

2. *Quaecunque vasorum pororumque emittentium oscula, quocunque modo fissa vel hiantia, constringunt & obstruunt, sunt ἰσχυρά.* Priori classe dicta magis interiora respiciunt, posteriori hac exteriora magis, quando sanguis hoc pacto necessitate fluxionis continuè emittitur, licet quoque ipse vitiosus sæpe & data porta facilius effluens obseruetur. Vnde & e V. S. tanto promptius exilit, quo feruidior vel magis turgescens est. Illa adstringunt, hæc obstruunt.

*Vtrarumque vero meminimus viarum, communium & propriarum, quod & vulnera partium aliarum adstrictionem, sanguinis indicent, & pori quandoque ipsi, uti exempla talismodi hæmorrhagiarum per diapedesin præbent non solum equi, sponte cruentantes, verum & in homine sudor cruentus, vel sanguis ipse quoque hinc illinc extillans citra manifestum hiatum, qualia exempla recenset Heer, obs. 23. p. 269. ubi nemo vlllo sensu deprehendere potuit, vnde v. g. e minimo manus digito sanguinis magna satis copia effluerat. Quod hoc aliud, quam *Ἀγαμίδης* est, quibusdam, an detur, in dubium vocata?*

Obstruunt emittentia vascula, obturantia, ut compressio actualis. Hoc pacto enim labia vel oscilla continuantur, & obex ponitur, pariete quasi redintegrato, quod per mechanicam valet, factò quotidiano experimento. Facit huc quorundam

dam

dam mos, qui venam sectam statim comprimunt, vel lardum imponunt, nec prius emittunt sanguinem, quam animus ad se redierit, vel collectis spiritibus. Faciunt huc ligaturæ quæcunque cum simplicibus, tum spleniis, vel lineis, vel, ut ita nominemus, metallicis quoque stringentes compositæ, quod vnicè valet in curandis vulneribus arteriarum, siue casu, siue *ἐκ χειρὸς ἀγέσσης* aperte fuerint.

Obstruunt emplastica & inuiscentia quædam, uti nouimus quendam emplastro viscidiori tepefacto fluido vulnere affuso non raro stitisse hæmorrhagiam. Præstant enim hæc futuram quasi siccam etiam hoc casu.

Obstruunt, quæcunque effluuiis austeris etiam odore tenui constipationem vasorum & villorum procurant, vnde sordida quidem medicina est, non incongrua tamen, hæmorrhagiæ narium, si sterces porcinarum iisdem adhibeatur, vel asinum. Imo nouimus quendam hoc ipsum imbibitum bis vel ter cum succo vrticæ interne & externe cum successu adhibuisse. Et Zacutus Lusitanus præstantissimum & palmarium vocat sterces asini, quod exactissime læuigatum omni iuri potuique permiscuit, & tabellas cum saccharo ex eo formauit, desperatumque sic restituit. *pr. hist. l. ult. c. 2. n. 4. p. m. 638.*

Obstruunt exsiccantia sanguinem. Omne siccum fluido est contrarium, præcipue si terror coniungatur, vnde inter probatissima habetur hæmorrhagiæ narium remedia ferri candentis mediata & remotior applicatio, ut sanguinem exstillantem excipiat, cuius ratio ex dictis claret. Facillime inter liquida, exiccatur sanguis, exiccatus vero cohzret & aggerem sibi ipsi ponit.

Quin omnis sanguis sistit sanguinem, non quidem exiccando, sed glutinante sua hac natura, ratione partium *γλιγγῶν* sulphurearum. Hinc in hæmorrhagiis narium, ut alias non attingamus, ipse in exitu concrefcit, & concrefcendo remoram sibi iniicit, ut subsistere tandem cogatur, neque etiam hinc, dato illo casu, grumescens sanguis statim e naribus exi-

mendus est; quin nec vulnera arteriarum citius religanda, ne denuo cruentare incipiant, nondum satis facta obstructione. Sic columbæ sanguinem reprimere hæmorrhagias e membranis cerebri scribit *Tagautius insit. chir. p. 646.*

Obstruunt constringentia austera, liquida & sicca. Ex liquidis atramentum, oxycratum, acetum, exemplo venarum, sublingualium, & præ aliis decantatus hodie liquor stypticus, ex O & Olo per ∇ s. & coctionem vnitis confurgens, de quo vid. *Weberus*, licet sint, qui rosæ rubris tingi posse eundem velint, inde vero reuera nigrescens euadit, quod inter Olica & resinosa perpetuum est. Tacetum adstringentia alia communia, vt vsneam turundis inspersam tenuissime prius puluerifatam maxime commendat *Hildanius c. 2. obs. 15. p. 91.* quorsum & terra Iaponica referenda est.

Obstruunt dissociantia seu imbibentia. Quo magis dissociatur humor quicumque, eo minus fluit, sed consistere cogitur, inprimis qui in se spissitudinem habet in recessu, simulac ex caloris dominio excidit. Dissociando obstruit fungus puluerulentus, seu crepitus lupi vulgo dictus, qui dum minutissimis atomis applicatus dissociat sanguinem, maxime imbibit & sistit eundem, seu in naribus, seu vulneribus quoque, exundet, impositus immediate & illigatus. Cumprimis vero huc spectat pannus xylinus vltus, cum albumine oui exceptus & applicatus, posito desuper crepitu lupi & cum spleniis facta deligatione, quod egregium est arcanum.

Dissociant quoque lanuginosa & mollia alia: vnde pili leporis ad hæmorrhagias ipsarum arteriarum commendantur, & aliis casibus quoque. Sic & linamenta concepta optime, id præstant, tum per se, tum oxycrato imbuta & compressa, qualem obseruationem recenset *Tagautius l. c.* Faciunt huc & pulueres astringentes naribus inflati, vel cum turundis potius blande intrusi. Quin & turundæ compositæ tales fieri possunt ex fungo puluerulento, pil. lepor. musco cran. human. pulu. gallar. buson. exicc. sterc. suill. &c. vt alia humida taceamus.

Ob-

Obstruunt crispantia, vt adeo & hæc externa partim adstringant, partim obstruant; adstringant continentes parietes ac vasa, adstringant exiturum sanguinem. Crispantia ergo velut vtrumque id præstare possunt, & vascula firmant, & exiturum sanguinem refrænant.

Crispant & ferruminant quasi tum potentialia mitiora cauteria; quem in finem probatissimum habetur colcothar Oli, quod Heer. l. c. quod Heurn. comm. in aph. quod experientia, toto die commendat. Crispant, corrugant & crustam inducunt cauteria actualia ignita, summa simul iuncta exsiccandi virtute; quod inter extrema attamen probatissima remedia numerandum est, modo cum prudentia administratur. Fitque id ipsum ferro ignito, quem in finem cauteria varii generis, tenuia quidem, basi tamen aliquanto lata, apud chirurgos in vsu sunt, momentanea actione id præstantia; vnde non item id expectandum est ab actuali igne alio, qualis moxæ est, seu *καυαία* ex artemisia, neque enim deflagrat, nisi sensim, respectiue, vt fomites alii quoque, nec flagrat splendida flamma, vnoque loco collecta.

3. *Quæcunque sanguinis motum in ordinem redigunt, & acrimoniam seri scorbuticam alterant, sunt Ξεχαίματα.* Certum est, a priori sanguinem sæpe in motum extraordinarium citari, quando motus ordinarius non sufficit, vel impeditus est, seu hæmorrhagias fieri ab obstructionibus viscerum. Exemplum communissimum præbet obstructio vasorum vteri. Quas non vias affectat sanguis eo casu, vt exeat? Probare idem possunt hæmorrhoides, quæ quidem ab *εγασμῶ* interno oriuntur, quoque, frequenter vero ab obstructione viscerum. Viscera hæc sunt cum primis quoque lien, hepar & mesenterium, vbi copiosis vasis decurrit sanguis, vnde si in his motus eiusdem impediatur, hæmorrhagiæ varii generis consurgunt, ipsique in fœminis menses immodici, vt non repetamus iam tactos hydropicos, & hypochondriacos, magis manifeste tales, sæpe enim latet hæc causa, prudenti *ἀνεξετάστῃ* eruenda.

§§§ 3

Cer-

Certum est a posteriori, sæpe hæmorrhagiam narium a ligaturis auctam, item a frigidis, collo & scapulis asperfis, cucurbitulis ficcis aliisque, remotis vero his omnibus, & datis motum sanguinis ordinarium promouentibus cessasse. Exemplo sit sperniola Crollii, quæ itidem constat vna ex calidis eundem motum promouentibus & obstructions venarum referantibus, vt sanguis intemerato cursu a corde missus vbiunque penetrare queat. Eadem ratio est ∇ z theriac. Croll. carfunc. aur. cinam. Ræ ∇ ri &c.

Quæcunque igitur vias referant, & ad pristinum spatium arctatos fines reducunt, licet paulo improprie, omnino hæmorrhagias sedant, præcipue si simul sanguinem, vt faciunt, corrigant. Instar omnium sunt martialia, omni huic indicationi satisfaciencia, edulcant enim acrimoniam, acetositatem, tollunt, consistentiam stabiliunt, & in ordinem redigunt sanguinem. Sic & corallia medio loco se habent, & similia, imo & ipsa acida suo modo huc faciunt, ob incidendi iuxta & refrænzandi virtutem.

Præter aperientia vero hæc & diuretica, ipsaque calida provide remiscenda, etiam motum hunc sanguinis corrigunt, non minus ac acrimoniam feri scorbuticam, ipsa diaphoretica temperata, ex δ diaph. bol. armen. δ Ali cachect. & similibus, vitatis volatilibus, a quibus sæpe obseruauimus hæmorrhagias. Fœmina plethorica, ad dolorem capitis sumens Rambez. Mich. extra ordinem mensium experiebatur fluxum, quod probe notandum in variolis & aliis casibus. Cumque e suis fontibus hæc nota sint, non opus est, vt ea huc arcessamus latius.

Coronidis loco not. 1. *Non omnis hæmorrhagia seu fluxus sanguinis sistendus est inchoatis.* Non conueniunt in hæmorrhagia critica, nisi restricte, spectator tunc esse medicus debet, sed non otiosus. Critica enim hæmorrhagia est a priori, naturæ intentione, sed symptomatica euadit, a posteriori, neque enim ipsa moderari æque fluxus vel sistere aper-

tas

tas vias potest. Non, si minus vrget, vti alias vrgentissimum est symptoma. Non vbi contra indicans, vel affectus etiam principalis alius obstat, ipsaque est secundaria, vel timendus est grauior status. Absurdum foret, pleurifico, cui salutare est sanguinem eici cum tussi, per ischama velle succurrere. Fæmina vomitu cruento laborans, iam prouectæ ætatis, hausto adstringente puluere a chirurgo dato mox moritur, fluxu represso; menses enim illuc affectabant exitum, aperientibus potius, & V. S. iuuandi. Philosophus clarissimus mictu cruento laborans, hoc curato, apoplecticus moritur; id quod in aliis quoque obseruauimus senibus, mictum nempe cruentum excepisse apoplexiam.

2. *Modo topicis, modo internis magis ad hæmorrhagias opus est.* Præstat quidem eadem coniungere, moderanda tamen sunt ita, ne frustra simus. Quandocunque effluit sanguis, illius sphaera intuenda est, vt sistat quidem fluxum, motum tamen naturalem non negligat medicus. Topicis immediatis suus locus est, mediata vero, pro æstuante sanguine alterando, applicanda locis magis torosis & patulis. Quando non cessat fluxus, consultum sæpe est, vt tota spina dorsi aqua frigidissima perfundatur. Sic & plantis pedum ranam viam cum successu adalligauit Kozack. l. 2. c. 12. de hæmorrhag. p. 678.

3. *Topica iΞαίμα roborent, non ledant.* Valet id de actiuis & causticis cumprimis. Acetum ipsum in minoribus quidem vasis sublingualibus contrahendis habet locum; quando vero foramina nimis sunt lata, seu magis hiant, eo non contrahi possunt, tunc myrrha & olibanum aliaque inspersa magis profunt. Corrosiua oolia & ælia absint penitus. ☿ & ☹ provide applicentur, quorum vltimum omnium est tutissimum.

Hinc non ablato interius *ίπρασιώ* frustra sunt adstringentia. Hinc præcipere solent practici sanguinem ex hæmorrhoidibus erumpentem etiam largius non esse reprimendum externis stypticis, nisi prius secta vena eius massa diminuta fuerit. Vniuersalia etiam hic valent sæpe præ topicis.

4. In

4. *In remorando sanguine circulus eiusdem non turbandus est.* Valet id tum de aliis hactenus dictis, tum imprimis quoque de ligaturis extremorum. Hæ, partim pro vasorum compressione, partim pro remorando in poris sanguine, conuenire queunt, accedente imprimis leui dolore, qui aduocat illum, huc ad partem ligatam, adeoque reuellit. Sed si fortius fringantur, circulum omnino turbant, ægrum frustra cruciant, & tantum abest, vt sanguinem sic sistant, vt potius fluxurum magis cieant & hæmorrhagiam augeant. Neque vero selectus coloris hic aliquid facit, quando rubrum fericeum vinculum eligunt, quin potius rubedo magis motum promouet, quam sedat.

DEO optimo maximo honos
& gloria.

F I N I S.

IN.